

Södra Vätterleden

Välkommen till Södra Vätterleden!

Vandringsleden är en av de tre Smålandslederna som går genom Jönköpings kommun. Här går man i en omväxlande och vacker natur. Leden är uppmärkt med orangemålade stolpar. Vindskydd med mera finns enligt markeringarna på kartan. Leden sträcker sig mellan Bottnaryd och Huskvarna och passerar kulturhistoriska platser så som Norrahammar och Taberg. Södra Vätterleden börjar egentligen i Mullsjö. Från Huskvarna kan man vandra norrut via John Bauerleden till Gränna. Därifrån kan man gå vidare österut mot Tranås via Holavedsleden.

Sevärt utmed leden

- 1 Livsmedelsbutik**, i centrala Bottnaryd.
- 2 Tjärdal och Bottnaryds urskog.** Tjärdalen ligger 20 meter från leden. Den är 10-15 meter lång och två meter bred. Själva bränningen av tjära kunde ta 3-4 dagar. Varje famn tjärved beräknades ge en tunna tjära på cirka 125 liter. År 1615 var tjära Sveriges viktigaste exportvara med 13 000 tunnor om året. Under toppåret 1863 utskeppades 227 000 tunnor med tjära.
Naturreservatet Bottnaryds Urskog är en mycket gammal barrskog, märkt av ålder och vind. Martallarna är grova och vridna. Torrakor och kullfallna träd ligger orörda och berättar om hur de en gång besegrats av vädrets makter. I reservatet finns även en rullstensås, högmossa och en liten göl. Det växer mängder av olika svampar, mossor och lavar på träden. Älg och rådjur vistas i området och ett stort antal fåglar häckar i träden.
- 3 Järnvägsbank.** Den före detta järnvägen mellan Borås och Jönköping hade sin sträckning här. Järnvägen invigdes 1939 efter 11 års byggande och var i bruk fram till 1960 då den lades ned.
- 4 Se upp!** Här korsar leden Riksväg 40.
- 5 Jära by.** Jära by har en lång historia. Här finns Mo härads äldsta missionshus byggt 1864 och Jära gästgivaregård från 1500-talet. Första kända gästgivaren hette Måns. Sagokonstnären John Bauer bodde tidvis här. På höjden söder om gästgivaregården låg till 1567 "Jedra" kyrka. Den brändes ned, antagligen av Rantzau fälttåg mot Jönköping. Kyrkplatsen är utmärkt med ett ekkors. Jära vattensåg byggdes av greve Malkolm Hamilton på 1860-talet och var i bruk fram till 1930-talet. Vid Riksväg 26, Nissastigen, kan man beskåda gamla stenbroar. Väster om ledens övergång av Nissastigen finns en stensättning, eller domarring.
- 6 Nissan.** Här passeras ån Nissan som rinner upp i Hestra mosse i Månsarps församling, den har sitt utflöde i Halmstad. En liten bit nedströms finns en gammal stenbro.
- 7 Sillastigen.** Vägen som leden nu kommer fram till är den så kallade "Sillastigen", en gammal förbindelselänk mellan "Röde påle" vid Taberg och Göteborgsvägen.
- 8 Jäbo.** Jäbo var en bergmansby med andelar i Tabergs hytta. Norr om byn syns en del av Dumme mosse. Där ligger också Sandreveln där Nissastigen gick förr. Den vägen kom Daniel Rantzaus danska trupper den 1 november 1567 på marsch mot Jönköping.
- 9 Kyrkeberget.** Kyrkeberget i Jäbo är en fin utsiktspunkt. Namnet kommer av att man därifrån kunde se Sandseryds kyrka. Intill vägen bodde en gumma som hette Hilda som fick lite inkomster av att göra tändsticksaskar.
- 10 Stockhuggarns.** Ett stycke från vägen låg en backstuga. Torparen högg ämnen till gevärstockar och kallades Stockhuggarn. Han stal och hamnade på Malmö fästning där han dog 1857.

Sevärt utmed leden

- 11 **Scoutstugan Bastan.**
- 12 **Kolbottnar.** Vandringsleden går genom ett område med minnen från kolning i mila och grop samt järn- och tjärframställning. Flera tjärdiken finns i sluttningarna.
- 13 **Kallebäcken.** Intill stigen vid Kallebäcken syns resterna av en kolarkoja med välbevarad spismur. Vid en inventering som gjordes på Åsamon noterades 33 stycken kolarkojor. Det var ont om lämplig sten, varför spismaterialet troligen flyttats vidare. Vid denna kolarkoja har dock spismuren lämnats kvar.
- 14 **Åsamon.** Hela området väster om Sörsjön-Mellansjön har använts för framställning av järn ur rödjord. Där finns 50 slagghögar med två ugnar i varje, 220 kolningsgropar och dessutom 380 kolmilebottnar.
- 15 **Till Taberg!** Här kan man göra en avstickare från leden till mäktiga och intressanta Taberg. Till Taberg är det drygt 3 kilometer. Berget når 343 meter över havet och drygt 100 meter över omgivande landskap. Från Tabergs topp har man milsvid utsikt. Här ligger "Tabergstoppen" som är en sommarrestaurang. Taberg är ett Naturreservat och i Tabergs gruva sker guidning sommartid.
- 16 **Åsasjöarna.** Sörsjön-Mellansjön är fina badsjöar. Vid badplatsen finns grillplats.
- 17 **Martinsgården.** Gården är en välbevarad bergsmansgård från första hälften av 1800-talet.
- 18 **Åsa gård.** Gårderna upp mot Åsa gård nyodlades i slutet på 1800-talet för att bruksägarna i Norrahammar skulle kunna leverera mjölk till sina anställda.
- 19 **Före detta Brukshotellet.** Här på platån byggde en av Norrahammars Bruks ägare, Emil Spånberg, sin bostad 1890. Det var en tidstypisk så kallad grosshandlarvilla. Den brann ner 1927 varefter nuvarande byggnad uppfördes. På andra sidan vägen fanns stallar för hästar.
- 20 **Nyponkullen.** Nyponkullens högsta del ligger 270 meter över havet. Detta är en höjd med berggrund av grönsten som gynnar växtligheten och är en botanisk intressant plats, rik på bland annat vårblommor av olika slag.
- 21 **Sandserydsskolan.** Norrahammars samhälle växte upp mellan socknarna Barnarp och Sandseryd. När en skola skulle byggas placerades den på Åsa bys mark mellan järnvägen och ån. Byggnaden stod färdig 1900 och revs 1972.
- 22 **Lilla Spånhult.** Sedan slutet av 1600-talet har släkten Spånberg levt här. De var jordbrukare, bergsmän och smeder. Huvudbyggnaden uppfördes i mitten av 1850-talet, bland annat av rivningsvirke från Månsarps gamla kyrka. Johan Wilhelm Spånberg startade 1877 Norrahammars Bruk. Idag är Spånhults Herrgård vandrarhem och drivs av Svenska Turistföreningen.
- 23 **Jattastenarna.** Gravfält från äldre järnåldern.
- 24 **Skinnerdal.** Utsikt över Jönköping och Vättern. Här finns dass, dricksvatten och ett vindskydd.
- 25 **Strömsbergsskogen.** Strömsbergsskogen är ett friluftsområde och naturreservat. Området har både lummig lövskog och skyddande granskog, samt åker och hagmark. Här kan man hitta gamla solitärträd med bred krona som vittnar om forna tiders öppna odlingslandskap. Flera bäckraviner med lövskog genomkorsar sluttningen.
- 26 **Bondberget.** Här går leden genom naturreservatet Bondberget med en variationsrik natur och vandringsvänlig terräng.
- 27 **Öxnegården.** Friluftsfrämjandets motionsanläggning.
- 28 **Smedbyn.** 1608 omtalas vapentillverkningen i Jönköping och 1620 lades grunden till Jönköpings fabriksfaktor vid Dunkehallaån. Vattenkraften i Dunkehalla- och Dummeån blev så otillräcklig att "borrvinnar" ofta stod stilla långa tider, därför flyttades viss tillverkning till Husqvarna. Husqvarnaån tycktes ha bättre betingelser. Det startades verkstäder för pipborrar och slipning. Detta medförde att bostadsbeståndet också måste utökas. Idag har Smedbyn ett starkt bevarandeskydd för värdefull, kulturhistorisk bebyggelse. Smedbyn ägs sedan 1978 av Jönköpings kommun.